

NYKARLEBY
UUSIKAARLEPY

Nykarleby stads handlingsplan för elever med särskild begåvning

Lotta Kåll, Maria Sjöblom och Greta Kula.

Nykarleby, 26.4.2018

Uppdaterad 25.5.2020

Uppdaterad 16.1.2024

Innehåll

1. Vad är särskild begåvning?	1
1.1 Definition	1
1.2 Identifiering	1
2. Varför behöver dessa elever stöd?.....	2
2.1 Twice exceptional, 2E	2
3. När en lärare råkar på en elev med särskild begåvning - steg för steg	3
3.1 Skapa förståelse.....	3
3.2 Fundera på pedagogiken och sätt upp mål	3
Acceleration.....	3
Berikning.....	6
Coaching	6
Differentiering	7
3.3 Specialundervisning på deltid - för uppföljning och acceleration - flexibilitet.....	8
3.4 Partiell uppflyttning/uppflyttning	8
3.5 Stadiévaxling.....	8
Stadiévaxling från förskola till skola och 6–7.	8
Stadiévaxling 9-	8
3.6 Elevvårdsstöd	8
3.7 Kognitiv bedömning vid behov.....	9
3.8 Studievägledning	9
3.9 Lärarrollen	9
4. Källförteckning:.....	10
5. Bilagor.....	11
Bilaga 1: Silverman	11
Bilaga 2: Perssons översättning av Silverman	12
Bilaga 3: Kokots lista.....	13
Bilaga 4: Styrkor och problembeteenden.....	14
Bilaga 5: Berikningsgruppen i Normen, tre elever + Maria läsåret 2017/18.....	15
Bilaga 6: Liljedahls checklista för coaching i klassrummet	18
Bilaga 7: Det högre tänkandet - guide till läraren (DeDNKRS)	19

1. Vad är särskild begåvning?

1.1 Definition

I denna handlingsplan utgår vi från Roland S. Perssons (professor i pedagogisk psykologi) definition av särskild begåvning. Persson definierar särskild begåvning på följande sätt:

“Den är särbegåvad som kontinuerligt förvånar både kunskapsmässigt och tillämpningsmässigt genom sin osedvanliga förmåga i ett eller flera områden, både i skolan och i vardagslivet”.

För att få en annan förklaringsmodell för särskild begåvning är det också skäl att bekanta sig med Renzullis modell för särskild begåvning. Renzulli menar att hög intelligenskvot i sig inte räcker för att en person ska räknas som särskilt begåvad. Renzulli anser snarare att särskild begåvning består av en förmåga över medel (abstraktion, minne, inläring, effektivitet, verbalitet, logik, sinne för siffror), en stark inre motivation och uthållighet och en kreativ förmåga utöver det vanliga. (Renzulli, 2016).

1.2 Identifiering

I skolan är det viktigt med tidig identifiering. Många gånger börjar vi fundera på dessa elever först i det skede då problemen uppstår. Ur ett skolperspektiv är det lätt att använda checklistor för identifiering.

Psykolog Anita Kullander har följande lista på särskild begåvning hos barn:

(Ett eller flera)

Lär sig läsa vid 3–4 års ålder

Älskar att läsa och vill läsa böcker avsedda för äldre barn

Ritar realistiskt tidigt

Kan återge en sång med exakthet

Har lätt för att lära sig musikinstrument och spelar med ett ovanligt uttryck

Visar tidigt stor talang inom idrott eller dans

Kan tidigt lösa avancerade matematiska ekvationer och problem

Listan återfinns i boken *Särskilt begåvade elever. Pedagogens utmaning och möjlighet* av Mona Liljedahl (2017, s. 28).

När man funderar över om en elev är särskilt begåvad kan man ha nytta av de mer utförliga listorna med kännetecken som finns som bilagor till handlingsplanen (se bilaga 1–4). Det är ändå viktigt att komma ihåg att alla elever med särskild begåvning är olika.

2. Varför behöver dessa elever stöd?

Det är ett känt faktum att elever med särskild begåvning upplever skolan som frustrerade och meningslös. I en studie av Roland S. Persson (2010) framgår att 92 % av de intervjuade särskilt begåvade vuxna upplevde sin skoltid som ett helvete. Många av dessa elever underpresterar, uppvisar koncentrationssvårigheter och lider av psykisk ohälsa. De tappar intresset för skolan, stannar hemma, avbryter studier eller får svårt under högre studier på grund av bristande studieteknik. Utan rätt anpassningar i undervisningen kan eleverna bli passiva eller utåtagerande och uppfattas ofta som annorlunda. (Liljedahl, M. 2017, s. 41–63).

Ur ett samhälleligt perspektiv är det en stor förlust att dessa kreativa problemlösare med stor inlärningspotential faller igenom systemet och vantrivs i skolan och inte når sin fulla potential. Dessa elever lär sig många gånger utgående från sitt behov när de väl behöver det. Likväl kan det hända att saker som vi förväntar oss att de ska behärska inte fungerar. Dessa elever presterar inte som förväntat. Kännetecknande för dessa elever är att de har en abstrakt förmåga att resonera, långt över åldersnivå. Tyvärr lär de sig sällan på det sätt eller i den takt som skolan förväntar sig.

Dessa elever uppvisar ofta asynkronicitet i utvecklingen. Det betyder att de inom vissa områden kan ligga långt över åldersnivå medan andra områden ligger på samma nivå som hos jämnåriga. Detta kan förorsaka mycket frustration, speciellt i det sociala umgänget med jämnåriga.

2.1 Twice exceptional, 2E

Det är bra att komma ihåg att elever med särskild begåvning också kan ha olika svårigheter. Många gånger kan en svårighet maskera en begåvning. Begåvningen kan även göra att svårigheten inte upptäcks.

I bloggen Glimrande glimtar av Anna Hass finns en utmärkt beskrivning av 2E samt konkreta tips för skolan.

3. När en lärare råkar på en elev med särskild begåvning- steg för steg

I kommunen finns en arbetsgrupp från enhetsskolan med en representant för varje skola samt speciallärare inom småbarnspedagogik och förskola. Arbetsgruppen träffas åtminstone en gång per termin för diskussion och handledning samt för att möjliggöra en smidig övergång från förskola till årskurs 1 och från årskurs 6 till 7. Arbetsgruppen håller koll på läget i skolorna och planerar olika stödinsatser samt ansvarar för samarbetet mellan skolorna.

3.1 Skapa förståelse

Gå in på [Tips på vidareläsning](#) och ta del av det material och de länklistor som finns där.

Kontakta coachande lärare för F-6 eller coachande lärare för 7–9 för information och handledning.

Prata med föräldrarna. Upplever föräldrarna samma sak som du? Många föräldrar som har särskilt begåvade barn är mycket oroliga för sitt barns framtid - var lyhörd.

Lära känna eleven. Ta med eleven i diskussionen. Lyssna på vad eleven uttrycker. Kom ihåg att målet är en fungerande skolvardag.

Kartlägg elevens kunskapsnivå. Ta hjälp av coachande lärare eller den ansvariga på din skola.

3.2 Fundera på pedagogiken och sätt upp mål

ABC, acceleration, berikning och coaching (Liljedahl, M, 2017, s. 66–89)

Acceleration

Acceleration innebär att eleven går framåt i sin egen takt i ett eller flera ämnen. Accelerationen sker enligt de mål som sätts upp för eleven i samband med att beslut om årskursintegrerade studier tas. Våga pröva riktigt svårt material för att hitta elevens nivå!

Årskursintegrerade studier bygger på att eleven studerar enligt ett eget studieprogram där olika studiehelheter definieras och målsättningar skrivs in. Årskursintegrerade studier kan användas för att snabba på studietakten. I stadens lokala läroplan finns arrangemangen kring årskursintegrerade studier beskrivet ytterligare. Årskursintegrerade studier är frångående stödnivåerna. Av praktiska skäl använder vi dock samma dokument som inom det allmänna och intensifierade stödet.

Klassläraren/klassföreståndaren gör tillsammans med elev och vårdnadshavare, undervisande lärare och speciallärare en bedömning om behovet av årskursintegrerade studier och acceleration. Som underlag för bedömningen används en *PB*. *PB:n* behandlas i det pedagogiska teamet, men inget formellt tjänstemannabeslut behöver tas!

I en *plan för lärande inom allmänt stöd* sätts mål för ämnet/ämnena upp utgående från målen för den årskurs eleven följer. Skriv ner konkreta och tydliga mål. Utvärdera kontinuerligt i planen- checka av vad eleven har klarat av.

När du öppnar upp plan för lärande inom allmänt stöd väljer du Plan för lärande i andra situationer.

BASINFORMATION

Studerande

Testelev Svante

Läsår

2023-2024

Klass

TILLFÄ

GruppHandledare/klassföreståndare

Födelsedid:

13.08.2005

Vårdnadshavare:

-	Testvårdnadshavare	Mamma	Testgatan 1	66900 NYKARLEBY	0407654321
-	Testvårdnadshavare	Pappa	Testgatan 1	66900 NYKARLEBY	0404321765

Dokumenttyp

Plan för lärande

Plan för lärande i andra situationer

Dokument, förklaring

*Dokumentets datum

12.10.2023

*Stödnivå

Publiceras för vårdnadshavare

☐ Syns för alla lärare

☐ Dolt för andra lärare

SAMARBETE OCH ANSVAR

Beskrivning av samarbetet med eleven och vårdnadshavaren i samband med utarbetandet av den pedagogiska bedömningen.

Datum

☐ Samarbeta med vårdnadshavarna och eleven.

Spara

Ängra

BASINFORMATION

Studerande

Testelev Svante

GruppHandledare/klassföreståndare

Födelsedid:

13.08.2005

Vårdnadshavare:

-	Testvårdnadshavare				0407654321
-	Testvårdnadshavare				0404321765

Dokumenttyp

Plan för lärande

Plan för lärande i andra situationer

Dokument, förklaring

*Dokumentets datum

12.10.2023

*Stödnivå

Publiceras för vårdnadshavare

☐ Syns för alla lärare

☐ Dolt för andra lärare

SAMARBETE OCH ANSVAR

Beskrivning av samarbetet med eleven och vårdnadshavaren i samband med utarbetandet av den pedagogiska bedömningen.

Datum

☐ Samarbeta med vårdnadshavarna och eleven.

Spara

Ängra

Välj

Eget studieprogram

Elever med annan språkbakgrund

Särskilda undervisningsarrangemang

Årskursintegrerade studier

Välj

Ängra

Välj då ett eget studieprogram.

Bland stödåtgärder under stödfliken i Wilma finns stödåtgärder acceleration, berikning och uppåtdifferentiering som också kan användas för att visa vilka stödåtgärder som eleven fått under läsåret.

Bedöm eleven vid läsårets slut i den kurs som eleven har avslarat. Om en kurs är på hälft och eleven fortsätter med den till hösten kan man skriva utvärderingen för kursen i elevens plan

för lärande. Det är viktigt att det framgår i betyget att eleven följer ett eget studieprogram och att eleven uppflyttas till följande årskurs.

Berikning

“Berikning innebär att fylla lärandet med meningsfullhet. Många särskilt begåvade elever utgår från helheten och har svårt när man fragmentariskt hoppar från moment till moment. Dessa elever behöver ha sambanden klara sig för att se nyttan med olika saker. Särskilt begåvade elever kan lära sig vad som helst när de är motiverade, intresserade och nyfikna. Berikningens uppgift är att tända intresset också för nya saker, som kanske egentligen ligger utanför elevens egna intresseområde.” (Liljedahl, M, 2017, s.79). Tänk stort! Tänk abstrakt och tänk fenomenbaserat!

Berikningen kan ske genom att eleverna får delta i olika föreläsningar, minikurser, studiebesök, osv. på eller utanför skoltid. Det kan även ske i klubbform på skolan. Använd digitala möjligheter. Kanske kan eleven forska i något ämne på engelska och sedan presentera för andra intresserade? Många av dessa elever älskar att berätta om sina intressen åt andra elever och vuxna.

Berikning kan i mån av möjlighet ske i en liten grupp där eleven får träffa likasinnade och arbeta i stora helheter kring projekt tillsammans med en lärare/annan vuxen. Som bilaga finns exempel på hur man i Normen 3–6 har testat att arbeta med en berikningsgrupp under läsåret 2017–2018. Berikningsgruppen har visat sig vara av stor betydelse för elevernas välmående och skoltrivsel.

Inom enhetsskolan i Nykarleby finns möjligheter att utveckla ett samarbete som gör att dessa elever har möjlighet att träffa likasinnade och arbeta tillsammans med projekt.

Coaching

Coachingen handlar om att stöda elevernas lärande inom skolans och läroplanens ramar. Speciellt när eleven läser ämnen i egen takt krävs det en vuxen som följer med och vägleder eleven. Coachingen behöver också handla om att tillsammans med eleven och hemmet hitta lösningar för en fungerande skolvardag och olika lösningar som kan hjälpa eleven att må bra i skolan. Coaching handlar om att föra en dialog med alla inblandade och att försöka se elevens behov ur ett helhetsperspektiv.

En mycket bra lista på coaching i klassrummet finns som bilaga.

Differentiering

Uppåtdifferentiering är ett viktigt verktyg i arbetet med särskilt begåvade elever. Differentiering för dessa elever betyder inte flera uppgifter av samma sak utan att uppgiftens karaktär förändras.

Enligt Tomlinson (1996) består differentiering av fyra delar: differentiering av innehåll, process, resultat och lärmiljö. Differentiering av innehåll handlar om att ge eleven möjligheter till att ta sig an uppgifter på en abstrakt och komplex nivå. Det som däremot är viktigt att minnas är att ju komplexare uppgifter, desto tydligare instruktioner krävs. Uppgifter av komplex karaktär är uppgifter som öppnar upp (förändra frågeställningen) och uppgifter som är inriktade på att skapa något nytt av den kunskap som redan finns. Processen kan differentieras genom att uppgifterna utförs på olika sätt (par, i grupp) eller att uppgifterna är på olika nivåer. Att differentiera resultatet handlar om att acceptera olikheter även i resultat. Utgångspunkten är att ett gott resultat fås när alla gör sitt bästa. Differentiering av lärmiljön handlar om att erbjuda olika typer av lärmiljöer i skolan.

Elever med särskild begåvning behöver inte lägga tid på att minnas och förstå begrepp. De kan snabbare än andra gå till att analysera, förstå och tillämpa ny kunskap (Mellroth i Sims red. (2021)). Enligt K. Rogers (2007) kan innehållet i lärokursen reduceras med upp till 50 % eftersom eleverna redan kan det som efterfrågas. En bra metod för att ta reda på vad eleverna kan är att göra pre-test innan ett nytt område behandlas. Du har då en god överblick över vilka elever som behöver utmaningar och vem som behöver träna grunderna ytterligare.

Bekanta dig gärna med Kirsten Baltzer och Anette Gjervig för att få goda exempel på differentiering av process och nivå på uppgifter.

Se bilaga DeDNKRS (bilaga 7) för en guide till hur man når ett högre tänkande.

Bekanta dig med James Nottingham och hur man kan formulera frågor.

3.3 Specialundervisning på deltid- för uppföljning och acceleration- flexibilitet

Dessa elever behöver också undervisning av en lärare trots att de kanske läser annan lärokurs än den övriga klassen. Av förekommen anledning kan det vara svårt för läraren att hinna ge individuell handledning i klassen. Om möjlighet finns - ta gärna del av speciallärare på deltid. Specialläraren kan till exempel gå igenom veckans stoff med eleven så att den sedan kan arbeta med materialet på egen hand i klass. Specialläraren kan även hjälpa till med att kartlägga elevens kunskapsnivå.

3.4 Partiell uppflyttning/uppflyttning

Vissa elever behöver en flytt till en högre årskurs. Det finns både för- och nackdelar med en flytt. Det viktiga är att hemmet och eleven är delaktiga i beslutet om eleven flyttas upp flera årskurser. Man behöver även komma ihåg att dessa elever kan flytta upp trots att det innebär kunskapsluckor. Den snabba inlärningsförmågan gör att eleven snabbt tar igen det den har missat.

3.5 Stadieväxling

Stadieväxling från förskola till skola och 6–7.

Specialläraren inom småbarnspedagogik och förskola informerar lärare i åk 1 gällande elever som behöver acceleration eller berikning inför skolstart.

Stadieväxling 9-

Den coachande läraren deltar i ett expertgruppsmöte med studiehandledare, elev samt vårdnadshavare och klassföreståndare/ämneslärare för att fundera på alternativa lösningar när/om en elev som accelererar blir klar med lärokursen för den grundläggande utbildningen i ett eller flera ämnen. Om en elev avklarar lärokursen i ett ämne i grundläggande utbildningen tas ett beslut om särskilda undervisningsarrangemang på basen av §18 mom.1. Eleven kan då fortsätta att läsa ämnet på gymnasienivå eller så ersätts ämnet med ett annat ämne enligt plan. Detta dokumenteras i det egna studieprogrammet.

3.6 Elevvårdsstöd

Elevvården erbjuder samtalsstöd till elever. Lärare eller förälder kontaktar vid behov kurator. Vid behov kan skolpsykolog träffa elev och föräldrar samt berörda lärare för att fundera kring elevens inläring, mående och vilka lösningar som kan tänkas fungera.

3.7 Kognitiv bedömning vid behov

Vid misstanke om 2E kan det vara skäl med en kognitiv bedömning som görs av skolpsykologen. Målet med en kognitiv bedömning bör liksom för alla elever handla om att kartlägga elevens inlärningsprofil. Enligt Lagen om grundläggande utbildning 30 § 1 mom. ([642/2010](#)) ska stöd sättas in direkt när behov uppstår. En kognitiv bedömning kan därför inte vara en förutsättning för att eleven ska ha rätt till stöd. Särskild begåvning är inte heller en diagnos.

3.8 Studievägledning

Dessa elever är i stort behov av handledning, speciellt om studierna framskrider i en annan takt än brukligt. Vi rekommenderar att eleverna får undervisning i studieteknik, speciellt eftersom dessa elever ofta har bristande studieteknik på grund av att de aldrig egentligen har behövt läsa/plugga. Studietekniken kan till exempel behandlas i punktinsatser under läsåret. Ta gärna kontakt med studiehandledare på Zachariasskolan.

3.9 Lärarrollen

Elever med särskild begåvning behöver ofta ett mer personligt stöd till exempel i form av handledning av en mentor. Detta för att hjälpa eleverna att dels hitta och underhålla sin motivation och sina drivkrafter, dels forma en positiv självbild, eftersom de sällan har en jämbördig att spegla sig i inom sin åldersgrupp. Ett enda kvalitativt samtal kan göra stor skillnad för att förstå och bekräfta eleven, men det krävs ett kontinuerligt arbete med stimulans och acceptans för att en positiv utveckling ska ske.

Om de särskilt begåvade eleverna inte utmanas på tillräckligt hög nivå kan de få svårt senare i sina studier, när de möter utmaningar som kräver studieteknik och uthållighet. Läraren har därför en viktig uppgift i att stimulera dessa elevers inre drivkrafter genom att ta fram stoff och uppgifter som blir lustfyllda och utmanande för eleverna. För många särskilt begåvade elever är det först då som de uppvisar höga prestationer, eftersom de ofta är motvilliga till att arbeta med sådant som de redan behärskar eller inte känner intresse för.

Grupparbete och diskussioner är viktiga för lärandet. För att diskussionerna ska bli tillräckligt utmanande för de särskilt begåvade eleverna måste de få arbeta med elever på samma nivå som de själva.

4. Källförteckning:

Dumont Hanna, Istance David, Benavides Francisco (red). 2010. *The Nature of Learning: Using Research to Inspire Practice*. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Centre for Educational Research and Innovation: Paris

Kreger Silverman, Linda. (2016). *Särskilt begåvade barn*. Natur och kultur.

Liljedahl, M. (2017). *Särskilt begåvade elever. Pedagogens utmaning och möjligheter*. Gothia Fortbildning.

Nottingham, J. (2017). *Utmaningsmodellen. Ge rätt motstånd och stöttning genom lärandeprocessen*. Stockholm: Natur och kultur.

Persson, R. S. (1997). *Annorlunda land: särbegåvnings psykologi*. Almqvist & Wiksell.

Persson, R. S. (2010). Experiences of intellectually gifted students in an egalitarian and inclusive educational system: A survey study. *Journal for the Education of the Gifted*, 33(4), 536-569.

Renzulli, J. S. (2016). The three-ring conception of giftedness. In S. M. Reis (Ed.). *Reflections On Gifted Education* (pp. 55 – 86). Waco, TX: Prufrock Press

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly*, 51 (4), s. 382-396.

Sims, C. red. (2021). *Särskild begåvning i praktiken och forskning*. Lund: Studentlitteratur.

The Three-Ring Conception of Giftedness:... (PDF Download Available). Available from: https://www.researchgate.net/publication/237668711_The_Three-Ring_Conception_of_Giftedness_A_Developmental_Model_For_Promoting_Creative_Productivity [accessed Apr 03 2018].

Tomlinson, C.A (1996). Good teaching for one and all: Does education have an instructional identity? *Journal for the Education of the Gifted*, 20 (2). s. 155-174.

Photo by Porapak Apichodilok from Pexels

5. Bilagor

Bilaga 1: Silverman

Silverman (2003) har listat kännetecken på särskilt begåvade på följande sätt:

Resonerar bra (god tänkare)

Har lätt att lära

Har ett omfattande ordförråd

Har utmärkt minne

Har god koncentrationsförmåga (om intresserad)

Känslig (är lättsårad)

Visar medkänsla

Perfektionistisk

Intensiv

Moraliskt känslig

Mycket nyfiken

Uthållig i sina intressen

Har mycket energi

Föredrar äldre kamrater eller vuxna

Har lång rad olika intressen

Har en härlig humor

Lärde sig läsa tidigt eller läser mycket (om för ung för att läsa, älskar att bli läst för)

Tycker att det är viktigt med rättvisa, ärlighet

Moget omdöme för åldern alltemellanåt

Är en skarpögd betraktare

Har livlig fantasi

Är synnerligen kreativ

Ifrågasätter auktoriteter

Har lätt för matematik

Bra på puzzel

De kursiverade punkterna är tydligt differentierade för elever med särskild begåvning.

Kreger Silverman, Linda (2016). *Särskilt begåvade barn. Natur och Kultur*, s. 142.

Bilaga 2: Perssons översättning av Silverman

Källa: Rolands S Perssons översättning av en tabell ur boken "Counseling the gifted and talented" av Lina Silverman, återfinns bland annat här: <http://www.giftedchildren.se/identifiering/>

Intellektuella drag	Personlighetsdrag
Enastående förmåga att resonera	Insiktsfull
Intellektuell nyfikenhet	Behov av att förstå
Snabb och effektiv inläring	Behov av intellektuell stimulans
Hög abstraktionsförmåga	Perfektionist
Komplexa tankemönster	Behov av logik och precision
Livlig fantasi	Har betydande känsla för humor
Tidigt utvecklad moralkänsla	Känslig och empatisk
Älskar att lära	Intensiv
Koncentrationsförmåga	Uthållig (envis)
Förmåga till analytiskt tänkande	Mycket självmedveten
Kreativa	Icke-konformist
Har avsevärd känsla för rättvisa	Ifrågasätter regler och auktoritet
Eftertänksam och reflekterande	En tendens till introversion

Bilaga 3: Kokots lista

Följande lista särskiljer på särskilt begåvade elever och högpresterande elever. Listan är på så vis bra eftersom den gör det tydligt vad som just utmärker de särskilt begåvade eleverna. De särskilt begåvade eleverna är inte nödvändigtvis de som presterar i klassrummet. Det finns även särskilt begåvade elever som är högpresterande och det är också viktigt att komma ihåg att alla särskilt begåvade inte kryssar i varje punkt i checklistor.

Listan som skapats av Shirely Kokot återfinns bland annat här: <http://www.filurum.se/olika-definitioner/om-att-undervisa-sarbegavade-barn/>

Högpresterande

Särskilt begåvad

kan svaret	ställer frågor
är intresserade	är nyfikna
har goda idéer	har tokiga idéer
arbetar hårt	sysselsätter sig med andra saker men klarar sig ändå
besvarar frågor	diskuterar frågor
lyssnar med intresse	visar starka åsikter och synpunkter
lär sig snabbt	kan redan
har många jämnåriga kamrater	föredrar vuxna
kopierar	skapar nytt
tycker om skolan	tycker om att lära
tar emot information	bearbetar information
tänker steg för steg	tänker komplext
är nöjd med sin inläring	är mycket självkritisk
förstår idéer	tänker abstrakt

Bilaga 4: Styrkor och problembeteenden

Följande lista återfinns på

http://www.begavadebarn.nu/uploads/6/9/9/6/6996440/informationsmaterial_3sid.pdf

Styrkor

Möjliga problembeteenden

Tidig att läsa/lär sig läsa snabbt	Otålig med andras låga tempo. Vill inte öva på grundfärdigheter. Vill bara läsa (avancerade) böcker man valt själv
Har stort ordförråd eller omfattande kunskap	Dominerar diskussioner och lyssnar inte på andras bidrag. Kan prata sig ur situationer de vill slippa.
Förstår nytt material snabbt och lätt	Uttråkad och frustrerad när andra inte fattar och om de inte får gå vidare. Irriterad i grupparbeten om andra inte är lika snabba.
Förstår matte snabbt och intuitivt. Gillar logik och "klurigheter".	Starkt motstånd mot att repetera. Hoppar direkt till svaret och har svårt att se mellanliggande steg. Antar felaktigt att allt är lika enkelt. Löser problem på okonventionella sätt.
Ser orsak och verkan	Har svårt att acceptera sådant som inte verkar logiskt, såsom traditioner eller sådant som måste läras in utan att man förstår varför.
Nyfiken, frågvis. Söker mening	Ställer obekväma frågor. Naiv.
Stark koncentrationsförmåga, ihärdig	Blir så involverad att det är svårt att byta ämne. Verkar envis, motsträvig.
Energisk, alert, ivrig	Behöver stimulans hela tiden, blir frustrerad annars. Verkar hyperaktiv.
Har ledaregenskaper. Vill organisera.	Dominant. Kan inte ta andras idéer eller åsikter.
Söker sanning, ärlighet och rättvisa.	Har svårt att vara praktisk och flexibel.
Tänker kritiskt, har höga förväntningar på sig själv och på andra.	Blir otålig på andra, blir nedslagen eller deprimerad. Har svårt att lämna ifrån sig något som inte är perfekt.
Har många intressen.	Verkar splittrad och oorganiserad. Frustrerad över brist på tid.
Tänker kreativt. Gillar nya sätt att göra saker.	Verkar udda. Dagdrömmer mycket. Ställer frågor som inte verkar höra till ämnet.

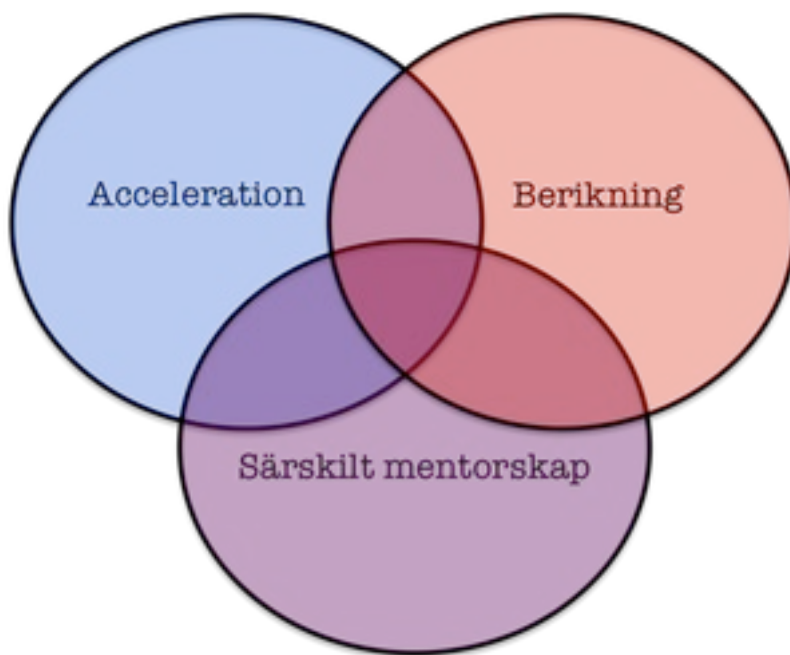
Bilaga 5: Berikningsgruppen i Normen, tre elever + Maria läsåret 2017/18

De särskilt begåvade eleverna mår bra av att få stora utmaningar utifrån sina styrkor. De behöver lära och diskutera på sin nivå. De behöver också mötas med respekt och acceptans utifrån sina förutsättningar och behov.

Under 2 x 45 minuter/vecka har vi samlats för att diskutera, planera, undersöka, experimentera och samtala kring olika fenomen i vår närmiljö och i större perspektiv. Eleverna är pratglada, upplever stor gemenskap och vetgirighet, trots att de går på olika årskurser.

Under detta läsår har vi haft som mål att följa ABC-modellen där läraren i den lilla gruppen har mera fungerat som mentor enligt Mona Liljedahls modell

“Särskilt mentorskap – någon med samma specialintresse(n) som eleven, tex. högskolestuderande, professionell aktör, universitetslektor, etc, någon som med regelbundenhet både kan och vill samtala med eleven om livet och specialintressen.”

Hur undervisa särskilt begåvade elever:

Undervisning måste inte vara exceptionellt revolutionerande för en särskilt begåvad elev. Som lärare behöver man inte själv vara expert inom sitt område men nog öppen, nyfiken och relationell. Särbegåvade elever är i första hand känsliga för lärarens inställning till dem, så om du lyckas skapa en

god relation och ett bra klimat så är du fri att experimentera. Särbegåvade elever präglas ofta av en underfundig humor och trivs i miljöer som präglas av humor blandat med allvar.

För de särbegåvade eleverna är det viktigt att du visar/berättar varför vi gör det vi gör och vad som är målet. På så sätt presenterar du meningen med din undervisning och/eller ditt stoff och öppnar möjligheterna för berikande "hur"-metoder.

Och fråga den särskilt begåvade eleven själv vad den tycker! Om eleven har tillit till dig så kommer du att få ärliga svar och förslag på förbättringar och alternativ. Öppna ögon, öron och hjärta för vad den särbegåvade signalerar.

Och släpp prestigen! Det är mycket, mycket troligt att den särskilt begåvade eleven är mer intelligent än du. Men – och detta är viktigt – eleven är fortfarande ett *barn* och i högsta grad beroende av dig och den miljö du skapar. Det är *du* som är den vuxne, det är alltså *du* som måste ta initiativ och ge förslag på lösningar – *inte* den särskilt begåvade eleven!

Hur vi arbetat:

Vi startade i höstas med att undersöka närmiljön och sedan fick Berikningsgruppen som uppgift att fundera kring fysikaliska fenomen på vår skolgård. Vi listade olika lekredskap och sedan funderade vi på vad som händer och hur de fungerar.

Vi testade och undersökte balans, G-kraft, acceleration, kroppars rörelse i luft och på olika underlag, friktion och hastighet, kulbanor. Eleverna gjorde instruktionsplanscher och -film för skolans elever och lärare för lekplatsfysik.

Följande delområde var mekanik. Vi funderade kring kilen, skruven, hävstången och hjulet. Vi ritade, planerade och byggde redskap där dessa skulle ingå. Vi testade olika hjul och byggde mekaniska leksaker och maskiner som kan röra sig.

Vi har lärt om och experimenterat inom områdena optik och akustik och eleverna har skrivit beskrivningar och sammanfattningar som vi diskuterat.

Nästa större projekt blev att rita, planera och presentera "Barnens ljuspark - en aktivitetspark vid Kraftverket"

Vi brainstormade kring allt vad man kan göra i en upplevelsepark, läste, forskade, tittade på presentationer från olika sciencecenters, ritade och planerade hur vår egen aktivitetsbana kunde se ut och vad den skulle innehålla. Det blev mycket problemlösning för att ta sig över rinnande vatten, genom labyrinter, över olika hinder. Sedan presenterade vi planen med ritningar för Nykarleby Kraftverks direktör.

Rymden intresserar dessa elever på lite olika sätt och de har arbetat med olika särområden som Marsianer, ISS och Liv i rymden.

Vi har vinterforskat både ute och inne kring vattnets aggregationstillstånd. I olika mikroskop har vi följt med hur hoppstjärnor, plankton och växter utvecklats. Specialisten i gruppen har fått ta plats och lära oss andra ner på cellnivå.

Vi har besökt kraftverket och fått ta del av energiproduktion och sedan har vi arbetat vidare med strömkretsar och bygga egna "el-apparater".

Nu fortsätter vi med att bygga och programmera robotar och olika växt- och insektprojekt.

Utvärdering: Samtalet eleverna och läraren emellan är viktigt. Vi respekterar varandra, har gemensamma erfarenheter och vågar samtala kring ämnen som är svårt i klassen för att andra tycker man är konstig eller det är så invecklat. Vi kan gå in på specialområden. Eleverna har mycket kunskap och tycker om att lära av varandra.

<https://monaliljedahl.wordpress.com/2016/01/06/hur-undervisar-jag-sarbegavadesarskilt-begavade-elever/>

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/lorande/studiepaket-till-stodmaterial-om-sarskilt-begavade-elever-1.243121>

Bilaga 6: Liljedahls checklista för coaching i klassrummet

Listan återfinns i sin helhet på s. 87–88 i Mona Liljedahls bok *Särskilt begåvade elever. Pedagogens utmaning och möjlighet* som utgavs av Gothia Fortbildning 2017.

Checklista för coaching i klassrummet

Goda, förtroendefulla lärar-elev-relationer

Uppmuntran att ställa frågor, göra reflektioner och delge personliga åsikter

Ämnesexpertis och lärarentusiasm (entusiasmen är viktigast)

Varierad undervisningsstil och olika uppgiftstyper samt olika sätt att redovisa kunskap - sätt att bedöma det eleven redan kan eller gör

Höga förväntningar på eleven (icke att förväxla med höga krav - se eleven som en jämlike

Tydliga mål (hit ska vi, sedan går vi vidare) och vad de syftar till

Balans mellan struktur och självständighet

Ärlig och uppriktig återkoppling (inte "bra" eller "vad fint" eller "utveckla" - konkreta, handfasta återkopplingar)

Läraren är intresserad av att undervisa, inte bara av att följa kursplanen

Läraren bjuder på skratt, glädje och humor i klassrummet

Inga konstgjorda "tak" på vad som ska uppnås i ämnet eller uppgiftens omfattning

Inga repetitiva uppgifter eller mer-av-samma-inget övande för övandets skull

Bilaga 7: Det högre tänkandet- guide till läraren (DeDNKRS)

DeDNKRS: grupp med specialpedagoger med vidareutbildning inom särskild begåvning i Nederländerna som har utvecklat frågor för lärare som hjälp att nå högre tänkande. Denna lista återfinns i Sims red. (2021) s. 106–107.

Uppmuntra till analys

Undersök hur... förhåller sig till varandra

Förklara vad som menas med...

Rangordna

Sök efter likheter och skillnader mellan...

Relatera... till...

På hur många olika sätt...

Uppmuntra till utvärdering

Vilka är fördelarna och nackdelarna med?

Vilket blir resultatet under förutsättning att?

Övertyga?

Jämför... med

Utveckla kriterier för

Uppmuntra till att skapa

Skriv en/ett...

Organisera en...

Utveckla en/ett...

Designa...

Göra en plan för...

Gör en ovanlig...